

OPINTO-OHJAUSSUUNNITELMA JAMILAHDEN KANSANOPISTOON

Katja Kemppinen

**Kehittämishankeraportti
Helmikuu 2007**

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**

Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Tekijä(t) Kemppinen, Katja	Julkaisun laji Kehittämishankeraportti	
	Sivumäärä 44	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____ saakka	
Työn nimi Opinto-ohjaussuunnitelma Jamilahden kansanopistoon		
Koulutusohjelma Ammatillinen opettajakorkeakoulu, opinto-ohjaajakoulutus		
Työn ohjaaja(t) Lerikkanen, Jukka		
Toimeksiantaja(t)		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Jamilahden kansanopiston opinto-ohjaussuunnitelman tavoitteena on tehdä opinto-ohjaus näkyväksi, tunnistetuksi ja organisoiduksi osaksi Jamilahden kansanopiston opetus- ja ohjaustoimintaa. Kehittämishankkeen tarkoituksena on selkeyttää opinto-ohjausta. Samalla avataan kysymystä siitä, mitä opinto-ohjauksella Jamilahden kansanopistossa tarkoitetaan, mitä opinto-ohjaukseen sisältyy ja miten opinto-ohjaus toteutetaan.</p> <p>Opinto-ohjaussuunnitelman lähtökohtana ovat kansanopistoa koskevat lait ja asetukset, aikaisemmat kansanopistojen ohjausta käsittelevät tutkimukset sekä kehittämishanketta varten tehty ohjaukseen liittyvä kyselytutkimus Jamilahden kansanopiston linjaopiskelijoille ja henkilökunnalle.</p> <p>Opinto-ohjaus jaetaan opinto-ohjaussuunnitelmassa henkilökohtaisen kasvun ja kehityksen, oppimisen ja opiskelun sekä ura- ja elämänsuunnittelun ohjaukseen. Näitä kolmea ohjauksen eri tavoitealuetta tarkastellaan opinto-ohjauksessa käytettävien menetelmien ja materiaalien, vastuhenkilöiden sekä ajankohdan mukaan.</p> <p>Opinto-ohjaussuunnitelmaa hyödynnetään aluksi Jamilahden kansanopiston vapaan sivistystyön linjoilla. Työvoimapolitiisilla kursseilla ja muilla lyhytkursseilla opinto-ohjaussuunnitelmaa hyödynnetään soveltuvin osin. Jatkossa opinto-ohjaussuunnitelmaa tarkastetaan ja tarkennetaan vuosittain kuhunkin opetusryhmään soveltuvaksi.</p>		
Avainsanat (asiasanat) opinto-ohjaus, opinto-ohjaussuunnitelma, kansanopisto		
Muut tiedot		

Author(s) Kemppinen, Katja	Type of Publication Development project report	
	Pages 44	Language Finnish
	Confidential ☐ Until _____	
Title Student Counselling Plan for Jamilahti Folk High School		
Degree Programme Teacher Education College, Study counsellor`s education		
Tutor(s) Lerkkanen, Jukka		
Assigned by		
Abstract <p>The objective of the counselling plan at the Jamilahti Folk High School is to make counselling visible, identified and organized part of Jamilahti Folk High School teaching and counselling plan.</p> <p>The aim of development project is to clarify the counselling. In the same time is opened the question of what is the meaning of counselling, what does it contain and how is it organized in Jamilahti Folk High School.</p> <p>The starting point of the work is the laws and orders, the earlier research of Folk High School counselling and survey of the development project for Jamilahti Folk High School line students and staff.</p> <p>In the counselling plan counselling is divided into personal growth and development, learning and studying and career and lifeplan guidance. The operators, materials, contents and point of time are recorded into these three counselling targets.</p> <p>In the beginning counselling plan is used in Jamilahti Folk High School in liberal adult education lines. The counselling plan is benefited in labour policy courses and in other different education programs.</p> <p>In the future the counselling plan will be dated in every year and it will be fit for every teaching group.</p>		
Keywords student counselling, the plan of counselling, the folk high school		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1. JOHDANTO	2
2. KANSANOPISTOT KOULUTUSJÄRJESTELMÄSSÄ.....	3
2.2 Kansanopistot osa vapaata sivistystyötä	3
2.3 Jamilahden kansanopiston piirteitä	7
3. OPINTO-OHJAUKSEN MÄÄRITTELYÄ	10
3.1. Opinto-ohjauksen käsitteestä	10
3.2. Opinto-ohjauksen jäsentäminen	12
3.3. Hajautettu vai keskitetty malli?	14
4. TUTKIMUSONGELMAT	18
5. TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN	18
5.1. Kyselyyn osallistujat.....	18
5.2. Aineiston analysointi	20
6. TUTKIMUSTULOKSET.....	21
6.1. Opinto-ohjauksen määrittely.....	21
6.2. Ohjaukseen osallistuu koko henkilökunta.....	22
6.3. Ohjauksen määrään ja laatuun oltiin tyytyväisiä.....	24
6.4. Opinto-ohjauksen tarpeet Jamilahdessa	26
6.5. Opinto-ohjaussuunnitelma Jamilahdessa	27
6.5.1. Opinto-ohjaus ennen opintojen alkua	29
6.5.2. Opinto-ohjaus opintojen alkaessa	29
6.5.3. Opinto-ohjaus opintojen aikana.....	30
6.5.4. Opinto-ohjaus opintojen päättyessä	32
6.5.5. Opinto-ohjaus opintojen jälkeen.....	32
7. LUOSTARIN JA GALLERIAN VÄLISSÄ.....	32
LÄHTEET	35
LIITTEET.....	37
LIITE 1. Saatekirje	37
LIITE 2. Kyselylomake opiskelijoille	38
LIITE 3. Kyselylomake henkilökunnalle	39
LIITE 4. Vapaan sivistystyön linjojen opinto-ohjaussuunnitelma ..	40

1. JOHDANTO

Kansanopistot eivät näy Suomen virallisessa koulutusjärjestelmäkaaviossa. Laki ja asetus säätelevät kansanopistojen toimintaa väljästi; opetussuunnitelmat ja opetuksen tavoitteet jokainen opisto saa laatia haluamallaan tavalla. Kansanopistoksi luokitteluun ja sitä kautta valtion apuun riittää se, että kansanopistoilla on ylläpitämislupa ja se, että kansanopisto on sisäoppilaitos.

Jamilahden kansanopisto kuuluu niihin vapaan sivistystyön kansanopistoihin, jotka antavat pelkästään ei-tutkintotavoitteista koulutusta. Kansanopisto on yksityinen oppilaitos ja kuuluu taustayhteisönsä vuoksi kristillisiin kansanopistoihin. Jamilahti haluaa korostaa toiminnassaan suvaitsevaisuutta, yksilöllisyyden ja persoonallisuuden kunnioittamista sekä kristillisiä ja perinteisiä suomalaisia arvoja.

Perustoimintana opistolla on ollut yhdeksän kuukauden mittainen linjaopetus. Opistoa voi kuvailla myös taideopistoksi, sillä opiston linjoina ovat olleet pitkään musiikkiteatteri- ja kirjoittajalinja sekä uutena kuvataidelinja. Opiston erityislinjalla annetaan opetusta harjaantumis- tai mukautetun perusopetuksen käyneille nuorille. Lisäksi opistolla on työvoimapolitiittista koulutusta maahanmuuttajille ja suomalaisille nuorille. Lyhytkurssitoimintaa opistolla on edellä mainittujen koulutusten lisäksi ympäri vuoden.

Kansanopistojen vapaan sivistystyön lait ja asetukset eivät ole vaatineet ohjausta sisällytettäväksi ei-tutkintotavoitteisen opetuksen opetussuunnitelmiin. Ohjausta kaikissa opiskelijan opiskeluun ja elämään liittyvissä asioissa on pidetty kansanopistoissa itsestäänselvyytenä, joten ohjausta ja sen merkitystä ei ole katsottu tarpeelliseksi purkaa auki.

Jamilahden kansanopistojen linjojen opetussuunnitelmissa ei myöskään ohjauksesta puhuta. Kuitenkin ohjausta annetaan päivittäin eri muodoissa. Tärkeimmät ohjausta antavat henkilöt vapaan sivistystyön linjoilla

ovat olleet linjanvetäjät, tuntiopettajat, toimistoapulainen ja internaattiasioista huolehtivat henkilöt.

Tämän kehittämishankkeen tehtävänä on tehdä näkyväksi Jamilahden kansanopiston opinto-ohjauksen käytänteitä. Opistossa ei ole ohjaussuunnitelmaa ja näin ollen myös selkeä kokonaisvastuu ohjauksesta puuttuu. Konkreettisenä tavoitteena tässä tutkimuksessa on laatia opistoon toimiva opinto-ohjaussuunnitelma. Tätä ohjaussuunnitelmaa on tarkoitus arvioida säännöllisesti.

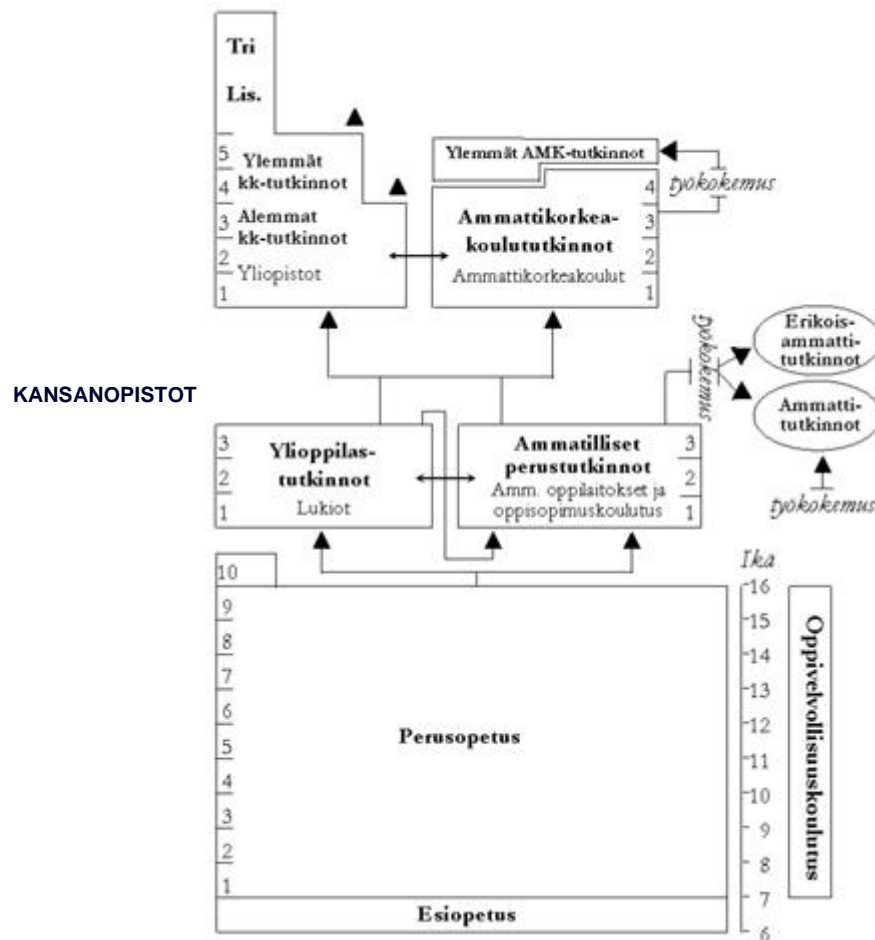
Opinto-ohjaussuunnitelman laatimisen tueksi kysyttiin niin henkilökunnan kuin opiskelijoiden mielipiteitä opinto-ohjauksesta. Varsinaisena lähteenä tutkimuksessa ovat olleet aikaisemmat tutkimukset ohjauksesta.

2. KANSANOPISTOT KOULUTUSJÄRJESTELMÄSSÄ

2.1. Kansanopistot osa vapaata sivistystyötä

Kansanopistot kuuluvat osaksi vapaan sivistystyön koulutusjärjestelmää. Vapaan sivistystyön oppilaitoksia kansanopistojen lisäksi ovat kansalaisopistot, opintokeskukset, liikunnan koulutuskeskukset ja kesäyliopistot.

Useimmat opistoista on yksityisiä eli niillä on yksityinen omistuspohja. Kaikki opistot saavat valtionapua ja ovat OPM:n valvonnassa.

KUVIO 1. Suomen koulutusjärjestelmäkaavio (<URL: [Vapaan sivistystyön oppilaitoksia ei näy virallisessa koulutusjärjestelmäkaaviossa. Kansanopistojen paikka kaaviossa ei-tutkintotavoitteista opetusta antavilla opistoilla olisi vasemmalla, ylioppilastutkinto-laatikon yläpuolella.](http://www.oph.fi/SubPage.asp?path=1,438,4171.>5.1.2007.>)</p>
</div>
<div data-bbox=)

Laissa vapaan sivistystyön (L 632/1998) tarkoituksesta ja kansanopistoista sanotaan seuraavasti:

Vapaan sivistystyön tarkoituksena on elinikäisen oppimisen periaatteen pohjalta tukea yksilöiden persoonallisuuden monipuolista kehittymistä ja kykyä toimia yhteisöissä sekä edistää kansanvaltaisuuden, tasa-arvon ja moniarvoisuuden toteutumista suomalaisessa yhteiskunnassa. Kansanopistot ovat sisäoppilaitoksia, joiden tarkoituksena on edistää kansalaisten omaehtoista opiskelua siten, että kukin kansanopisto voi samalla painottaa arvo- ja aatetaustaansa ja kasvatustavoitteitaan.

Voimassa olevan lainsäädännön mukaan valtion vapaan sivistystyön ohjausvälineet ovat: ylläpitämislupa, valtionavun myöntäminen, opetushenkilöstön kelpoisuusvaatimukset, jälkikäteisarviointi, tutkimus, kokeilu, kehittäminen ja henkilöstön kehittäminen.

Asetuksessa (805/1998) sanotaan, että kansanopistoissa järjestettävän valtion apuun edellyttävän koulutuksen vähimmäispituus on 15 opetustuntia. Kansanopistojen valtiosuuden peruste on opiskelijaviikkojen määrä ja opiskelijaviikkoa kohden laskettu yksikköhinta. Valtiosuus on 57 % vahvistettujen opiskeluviikkojen ja yksikköhinnan tulosta.

Suomessa on 91 kansanopistoa, jotka voidaan luokitella eri ryhmiin erilaisilla kriteereillä. Opetuskielen mukaan kansanopistoista suomenkielisiä on (74) ja ruotsinkielisiä (17). Luonteensa ja taustayhteisönsä puolesta opistot jaetaan neljään ryhmään: sitoutumattomat (33), kristilliset (44), yhteiskunnalliset (11) ja erityisopistot (3). Koulutustarjonnan perusteella opistot voidaan jakaa kolmeen ryhmään: yleissivistäviin (perinteiset kansanopistot), "koulutustavaratalot" (monipuolinen koulutustarjonta) ja ammatillisiin (päätehtävän ammatillisessa koulutuksessa) kansanopistoihin (Määttä & Yrjölä 2001, 106).

Suurin osa opistoista on yksityisiä, mutta mukana on myös kunnallisia opistoja sekä niitä, jotka ovat yhdistyneet koulutuskuntayhtymään. Laki mahdollistaa sen, että taustayhteisön ja sen tuomien aatteiden on mahdollisuus näkyä opistojen arjessa. Etenkin juuri niissä kansanopistoissa, jotka antavat pelkästään ei-tutkintotavoitteista opetusta, vapaus toteuttaa vaihtoehtoisia opetusmenetelmiä on pidetty mahdollisuutena, jonka puitteissa on voitu luoda erityisosaamista oman kansanopiston toimintaan.

Koulutus kansanopistoissa on perinteisesti ollut vapaatavoitteista, yleissivistävää ja ei-tutkintoon johtavaa koulutusta. Tänä päivänä, pääosin taloudellisista syistä, monet opistot antavat myös tutkintotavoitteista koulutusta; perusopetusta, lukio-opetusta sekä ammatillista koulutusta.

Perinteisen kansanopistoideologian mukaista toimintaa eli pelkästään profiililtaan yleissivistäviä opistoja on noin 40 % kaikista Suomen 91 kansanopistosta (Määttä & Yrjölä 2001, 120-122).

Kansanopistot ovat yli sata vuotta vanhoja koulutusmuotoja, joiden historialliset juuret tulevat 1800- luvulla eläneeltä tanskalaiselta N.F.S. Grundtvigilta. Z. Castren (1929) on määritellyt vapaan kansansivistyksen seuraavasti:

”Vapaaksi kansansivistystyöksi sanotaan kaikkea sitä moninaista tointa, jonka tarkoituksena on saada hereille ja edistää aikuisten vapaita itsekasvatuspyrkimyksiä sekä tietojensa syventämiseen ja laajentamiseen että tunne-elämänsä ja käytöstapansa jalostamiseen, jotta he täydellisemmin kehittyisivät sivistyneiksi ihmisiksi ja vastuukykyisiksi yhteiskunnan jäseniksi niissä elämänoloissa ja elämäntehtävissä, jotka he tuntevat omikseen” (Numminen, Yrjölä, Lamminranta & Heikkinen 2004, 29).

Nuorison henkisen kasvun ja persoonallisuuden tukeminen kansanomaisin keinoin oli kansanopistojen perustamisen lähtöajatuksena. Julkisen koulutusjärjestelmän täydentäjänä olemisen ja tarjoamalla opiskelumahdollisuuksia myös niille, jotka muuten jäisivät koulutuksen ulkopuolelle, on ollut perusajatuksena koko kansanopistojen olemassaolon aikana. Kansanopistojen ominaispiirteitä ovat olleet Grundtvigin ajoista lähtien tähän päivään saakka sisäoppilaitosmuoto, ideologinen ja pedagoginen vapaus sekä omavastuinen tehtävähaku (Niemi 2002, 13).

Kansanopistoihin on liitetty seuraavat koulutustehtävät: yleissivistävä, ammatillissivistävä, omaa taustaliikettä palveleva, syrjäytymistä ehkäisevä sivistystehtävä sekä alueellinen sivistystehtävä. Yleissivistävä opetus on tyypillistä sitoutumattomille ja yleiskristillisille opistoille, jotka antavat kurssimuotoista opetusta sekä opetusta yhdeksän kuukautta kestävillä linjoilla. Ammatillissivistävien kansanopistojen opetustarjonta on liittynyt sosiaali- ja terveys-, kulttuuri- ja opetus- ja humanistisille aloille. Järjestö- ja erityisopistoilla on oman arvopohjan mukaista opetusta. Syrjäytymistä ehkäisevää sivistystehtävää opistot toteuttavat tar-

joamalla aikuisille niin sanotun toisen mahdollisuuden. Tästä esimerkkinä ovat 10-luokat tai yleissivistävät pitkät linjat. Alueellinen sivistystehtävä ei ole enää yhtä merkittävä tänä päivänä mitä aikaisemmin. (Määttä & Yrjölä 2001, 104-105.)

Kansanopistojen (Opiskele kansanopistossa, opinnot 2006-2007) opinto-oppaassa kansanopiston tavoitteet kerrotaan seuraavasti:

”Kansanopisto on aikuisoppilaitos, jonka opetustarjonta on korkeatasoista ja monipuolista...Kansanopistot ovat sisäoppilaitoksia: opiskelu, asuminen ja vapaa-aika rytmittyvät mielekkääksi kokonaisuudeksi. Opiskelu kansanopistossa on kokonaisvaltaista: teorian ohella korostuu käytäntö, opiskelun ohella elämä, tiedollisten tavoitteiden ohella tunne-elämä. Tämän päivän kansanopisto haluaa kehittää monipuolisesti yksilön persoonallisuutta, tukea hänen kykyään toimia yhteisöissä, kasvatata hänen tietosuuttaan, kriittisyyttään ja vastuutaan yhteiskunnan jäsenenä sekä antaa hänelle vaihtoehtoja oman elämänsä hallintaan”.

Kansanopistoille leimaa antavana, muista oppilaitosmuodoista erottuva tekijänä, on ollut opetussisältöjen toteuttamisen vapauden lisäksi kansanopistojen sisäoppilaitosmuoto eli internaattiopiskelu. Opiskelijoiden asuminen tapahtuu yleensä opiston alueella samassa rakennuksessa opetustilojen kanssa tai välittömässä läheisyydessä erillisessä asuntolassa. Kansanopistojen erityisleimaisuus tulee juuri internaatti-toiminnasta. Tämä on edelleen sisällytetty kansanopistoja koskevaan lakiin, jossa sanotaan, että *kansanopistot ovat sisäoppilaitoksia*. Laki edellyttää kansanopistoilta sisäoppilaitosmuotoa ja samoin se on peruste myös korotetulle valtionavulle.

2.2. Jamilahden kansanopiston piirteitä

Jamilahden kansanopisto kuuluu kristillisiin kansanopistoihin. Opiston ylläpitäjä on Karjalan Evankelinen Seura.

Jamilahden kansanopiston toiminta-ajatus (Jamilahden kansanopiston toimintakertomus 2005) on seuraava:

Opiston tarkoituksena on edistää ja tukea elinikäisen oppimisen periaatteen pohjalta yksilöiden persoonallisuuden monipuolista kehittymistä ja kykyä toimia yhteisössä sekä edistää kansanvaltaisuuden, tasa-arvoisuuden ja moniarvoisuuden toteutumista suomalaisessa yhteiskunnassa kristillisiä perusarvoja, karjalaisia ja suomalaiskansallista perinnettä korostaen.

Toiminta-ajatus kertoo siitä, että opisto haluaa olla eri-ikäisten ja erilaisen ihmisten oppimisaikana. Opisto on vapaan sivistystyön kansanopisto ja päätoimintana ovat olleet yhdeksän kuukautta kestävä yleissivistävät ja jatko-opintoihin valmentavat linjat. Lukuvuonna 2005-2006 opistolla aloitti linjoista musiikkiteatterilinja, kirjoittajalinja, pedagoginen linja sekä erityislinja. Lukuvuonna 2006-2007 aloitettiin uutena linjana kuvataidelinja. Kuvataidelinja on ainoa linjoista, jonka toimitilat eivät ole fyysisesti opiston alueella Haminassa ja jonka opiskelijaikäkaudessa on myös vanhempia opiskelijoita. Erityislinjalla opiskelee vuosittain kymmenkunta harjaantumis- tai mukautetun perusopetuksen parista tulleita nuoria. Linjaopiskelijoista suurin osa on nuoria, iältään 18-24-vuotiaita, jotka ovat suorittaneet lukion tai peruskoulun.

Yhdeksän kuukauden linjasta puhutaan kansanopistokentällä nimellä toinen mahdollisuus, tai välivuosi, kuvaamaan opiskelijoiden motivaatiota tulla kansanopistojen linjoille opiskelijoiksi. Kun koulutuspaikkaa ei ole saatu, tullaan vuodeksi kansanopistoon valmentautumaan ennen seuraavan vuoden jatkokoulutuspaikan hakua ja pääsykokeita. Näin kansanopistot tarjoavat toisen mahdollisuuden nuorille. Linjojen sisällä opiskellaan avoimen yliopiston perusopintokokonaisuuksia ja linjojen opetus on vahvasti sidoksissa näihin avoimen yliopiston opintoihin. Avoimen yliopiston 25 tai 30 opintopisteen perusopinnoista saatu todistus on ollut samalla ainoa näkyvä, konkreettinen tunnustettu hyöty linjalta opiskelusta jatko-opiskelupaikkaa hakiessa.

Opiston koulutustehtävä (Jamilahden kansanopiston toimintakertomus 2005) kuuluu seuraavasti:

Opisto antaa yleissivistävää koulutusta painottaen erityisesti kieli-, taide-, kulttuuri-, yhteiskunta- ja elämänkatsomusopetusta. Opistossa jär-

jestetään osana koulutustehtävää koulutusta myös vaikeasti vammaisille. Opetus toteutetaan lukuvuoden pituisina linjoina tai eri pituisina kursseina.

Valtakunnallisten koulutustehtävän mukaan Jamilahden toiminnassa voidaan nähdä yleissivistävän, syrjäytymistä ehkäisevän sekä alueellisen sivistystehtävän toteutuminen (ks. Määttä & Yrjölä 2001, 104-105). Opisto ei ole verkostoitunut paikallisesti tai alueellisesti esimerkiksi toisten oppilaitosten kanssa niin, että tämä näkyisi opiston arjen toiminnassa. Yhteistyökumppaneista tärkein on paikallinen työvoimahallinto

Linjaopetuksen lisäksi opistossa järjestetään pitempiaikaisena koulutuksena työvoimapolitiittista koulutusta. Näitä koulutuksia ovat olleet maahanmuuttajille tarkoitetut suomen kielen kurssit sekä nuorille suunnatut työelämään ja koulutukseen ohjaavat kurssit. Kurssien kesto on kolmesta kuukaudesta viiteen kuukauteen. Kurssit toteutetaan päiväopetuksena ja kurssilaiset ovat pääosin Haminasta. Edellä mainittuihin avoimen yliopiston perusopintokokonaisuuksiin otetaan mukaan myös linjaopiskelijoiden ulkopuolelta opiskelijoita.

Lisäksi Jamilahdessa järjestetään edellä mainittujen koulutusten lyhytkursseina kansalaisopistokurssien kaltaisia kieli-, atk-, kirjallisuus-, liikunta- ja musiikkikursseja. Kirjoittajakurssit on suunnattu erityisesti kolmannen iän ihmisille sekä peruskouluikäisille.

Kesäkuukausina opisto muuttuu kurssikeskukseksi. Pitkäaikaisia yhteistyökumppaneita ovat olleet Etelä-Suomen seurakunnat rippikoululeireineen sekä Kesälukioseura, joka järjestää ulkosuomalaisille ja maahanmuuttajanuorille kielikursseja Jamilahdessa. Opistojen tiloja ollaan myös vuokrattu ulkopuolisille.

Jamilahden kansanopisto sijaitsee Haminassa meren rannalla. Haminan kaupungin keskusta on pari kilometriä, joten opistoa voi kutsua tältä osin kaupunkiopistoksi. Pitkien linjojen opiskelijoista reilut 80 % on muualta kuin Haminasta. Internaatissa asuu linjaopiskelijoista

yleensä ne, jotka ovat muualta kuin Haminan seudulta tulleita. Henkilökunta ei asu vakituisesti opiston alueella. Muutama opettaja asuu viikolla opiston henkilökunnan käyttöön tarkoitettussa rakennuksessa opiston alueella.

3. OPINTO-OHJAUKSEN MÄÄRITTELYÄ

3.1. Opinto-ohjauksen käsitteestä

Opinto-ohjaus voidaan jäsentää hyvin monella eri tavalla riippuen siitä, mistä näkökulmasta ohjausta tarkastellaan. Yleensä opinto-ohjaus on määritelty opetussuunnitelmassa. Opinto-ohjauksen asema muiden oppiaineiden rinnalla on nähty tärkeänä, strategisena kysymyksenä, koska sen on nähty vaikuttavan opiskelijaan laaja-alaisesti. Toisena tärkeänä seikkana opinto-ohjauksessa on pidetty sitä, että ohjaukseen osallistuu koko oppilaitoksen henkilökunta. (Numminen, Heino, Joronen-Vallin, Karlsson, Lerkkanen, Virtanen & Pirttiniemi 2005, 7-8)

Vanhalakka-Ruoho (2002) määrittelee koulussa tapahtuvaa ohjausta siten, että ohjaus on opiskelijan tukemista ja auttamista tämän opiskeluprosessissa, ammattillisessa kehittämisessä ja urasuunnittelussa, elämäntilanteessa ja elämäntilanteessa. Ohjaus on siten kokonaisvaltaista yksilön auttamista, johon kuuluu myös yksilön kehittymisen ja hyvinvoinnin edistäminen. (Helakorpi & Helander 2006, 2.)

Ohjauksen yleisiksi piirteiksi Gladding (1991) on määritellyt vastaavasti seuraavat kohdat: 1) ohjaus on ammatti, joka edellyttää koulutusta, 2) ohjaus on aktiivista toimintaa, 3) ohjauksessa käsitellään henkilökohtaisia, sosiaalisia, ammatillisia ja koulutuksellisia kysymyksiä, 4) ohjaajat työskentelevät ”normaalien” ihmisten parissa, 5) ohjaus on teoriapohjaista ja noudattaa joitakin yleisiä periaatteita, 6) ohjaukseen liittyy

tietty ohjausprosessi sekä 7) ohjaus jakaantuu erityisalueisiin, kuten opinto-ohjaukseen, avioliitoneuvontaan tai mielenterveysneuvontaan (Lairio & Puukari 2001, 11).

Ohjauksen tavoitteeksi on yleisesti hyväksytty se, että ohjattava ottaa vastuun omasta elämästään. Ohjaajan olisi kyettävä vahvistamaan tätä vastuullisuutta ohjaustilanteessa. Konkreettisia tavoitteita itse ohjaustilanteessa on luokiteltu seuraavaan listaan (Schmidt 1996): käyttäytymismuutosten edistäminen, sosiaalisten ja henkilökohtaisten suhteiden paraneminen, sosiaalisten taitojen ja selviytymiskyvyn kehittäminen, päätöksentekoprosessien oppiminen sekä inhimillisten voimavarojen ja kasvun edistäminen (Lairio & Puukari 2001, 12).

Ohjaustilanteessa ohjattavan tulee kyetä ymmärtämään se, miksi hänellä on ongelma. Toinen lähtökohta ohjauksessa on se, että ohjattava itse on vastuussa ongelmistaan. (emt.12.)

Ohjattavan elämäntilannetta tulee tarkastella myös elämänkentän kokonaisuuden kannalta, eri kontekstista käsin. Lairio ja Puukari (2001, 13-14) ovat listanneet Nelso-Jonesia (1995) lainaten erilaisia yksilön elämään liittyviä konteksteja, joita pitäisi ottaa huomioon ohjauksessa: kulttuurinen, etninen, sosiaalinen luokka-, perhe, työ- ja opiskelu-, terveydellinen ja sukupuoli-, ikä-, viiteryhmä-, uskonnollinen sekä tukiverkostokonteksti. Näiden kontekstien tiedostaminen osaksi yksilön elämänkenttää auttaa ohjaajaa ja ohjattavaa selkiyttämään ohjaustilannetta ja sen tavoitteita.

Ohjauksesta puhuttaessa ei voida myöskään sivuuttaa arvoja. Määttä ja Laaksonen (2005, 12-13) ovat artikkelissaan pohtineet hyvän ohjauksen piirteitä. Ohjauksen ilmapiirin tulee olla avoin, lämmin ja turvallinen. Ohjaajan tulee omata empatian ja herkkyyden taito. Samoin ohjattavan on kyettävä ottamaan huomioon ohjattavan todelliset tunteet. Ohjaajan on tarvittaessa kyettävä asettamaan ohjattavalle rajat ja ohjaajalla on oltava motivaatiota, aktiivisuutta sekä kykyä yhteistoiminnallisuuteen.

Ohjaajan rooli on muuttunut perinteisestä tiedon jakajasta ja neuvojasta tiimeissä toimivaksi ohjattavan auttajaksi niin opiskelussa, uravalinnassa kuin koko elämän hallinnan alueelle. Ohjaajan roolia tänä päivänä voidaan kutsua myös sillanrakentajaksi eri organisaatioiden ja asiantuntijoiden välillä. (Määttä ja Laaksonen 2005, 18.) Opinto-ohjaajan asiantuntijuuden osa-alueina Helakorpi ja Helander (2006,19-20) tuovat esille substanssiosaamisen, kehittämisosaamisen, ohjauspedagogisen ja työyhteisöosaamisen. Opinto-ohjaajan ammattitaito on sekä teoreettista tietotaitoa että myös aitoa läsnäolonkykyä itse ohjaustilanteessa.

3.2. Opinto-ohjauksen jäsentäminen

Se, miten ohjaus opinto-ohjaussuunnitelmassa määritellään, voidaan jakaa opiskeluajan, opinto-ohjauksen sisällön, ohjauksen muodon ja ohjauksen työnjaon perusteella (Numminen ym. 2005, 8-9).

Opiskeluaikaan liittyvän ohjauksen jäsenyyksen mukaan opiskelijan oppimispolut jaetaan viisiportaiseen vaiheeseen, joita ovat ohjaus ja neuvonta ennen opintojen alkua, ohjaus opintojen alussa, opetus ja ohjaus opintojen edetessä, ohjaus ja opetus opintojen päättövaiheessa ja ohjaukseen liittyvät palaute- ja seurantajärjestelmä opintojen jälkeen (Vuorinen 1998, 50). Opinto-ohjauksen jäsentäminen opintoajan mukaan painottaa ohjauksen jatkuvuutta, eli sitä, että opiskelijan on mahdollista saada ohjausta koko opiskeluajan.

Silloin kun ohjausta tarkastellaan ohjauksen sisällön tai tavoitteen mukaan, puhutaan ns. holistisesta mallista. Holistisen ohjauksen mallissa ohjaustoiminta jaetaan kolmeen sektoriin; opiskelijan henkilökohtaisen kasvun ja kehityksen ohjaukseen, oppimisen ja opiskelun ohjaukseen sekä ura- ja elämänsuunnittelun ohjaukseen (Kuvio 2, Lerkkänen 2002, 51).

KUVIO 2. Opinto-ohjauksen tavoitealueet (Lerikkanen 2002)

Opinto-ohjauksessa ei voida erotella näitä kolmea tavoitealuetta toisistaan, vaan ne kulkevat ohjauksessa mukana päällekkäin leikaten toisiaan.

Persoonallisuuden kasvun ja kehityksen ohjauksen tavoitteena on vahvistaa opiskelijan kokonaisvaltaista elämänhallintaa. Tätä ohjauksen tavoitealuetta voidaan nimittää myös psykososiaalisiksi ohjaukseksi. Nuoren ihmisen ollessa kyseessä elämänhallinnan taitoihin kuuluvat sosiaaliseen aikuisuuteen kasvaminen ja erilaisten selviytymiskeinojen oppiminen. (Pajarinen, Puhakka, & Vanhalakka-Ruoho, 2004, 168.)

Oppimisen ja opiskelun ohjauksen tavoitteena on opiskeluympäristöön perehdyttäminen, opiskelujen suunnittelun ja toteutuksen tukeminen sekä oppimisen ohjaaminen oppimisprosessin aikana. Kansanopistoissa opintojen suunnitteluun Pajarisen ym. (2004, 165-166) tutkimuksessa liittyivät opiskelutietoisuudesta kertominen, henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laadinta, opiskelun vaatimusten ja tavoitteiden selventäminen, opiskeluympäristöön perehdyttäminen.

Ammatti- ja urasuunnittelun ohjauksessa kansanopistoissa (emt. 166) painottuvat jatko-opintoihin valmentaminen. Ohjauksessa painottuvat linjakohtaisesti juuri tietyn oppiaineen jatko-opintoihin valmennus, johon kuuluu esim. pääsykoekirjallisuuteen tutustuminen, hakumenettelyissä neuvominen jne.

Ohjauksen muodot voidaan jakaa henkilökohtaiseen ohjaukseen, pienryhmäohjaukseen, luokkaohjaukseen tai ohjauksen oheistoimintoihin. Kansanopistoissa ohjauksen sisältöalueina olivat tutkimuksen (Pajarinen ym. 2004, 181) mukaan koulutus- ja kurssivalinnat, opintojen suunnittelu oppiminen ja oppimistyylikysymykset, oppimisvaikeudet, elämäntilanteen sekä kasvun ja kehityksen kysymykset, työssäoppiminen, ammatti- ja työrooli, työllistymisen kysymykset ja elinikäinen oppiminen. Se, miten näitä sisältöjä opetetaan, on paljon kiinni opiston opiskelijamäärästä. Ohjauksen muodoista tärkeimmiksi nousivat tutkimuksen mukaan henkilökohtaiset keskustelut, ryhmäohjaus, opiskelutovereiden tuki ja kirjalliset materiaalit (vrt. kuvio 2).

Vapaan sivistystyön kansanopistojen vapaatavoitteisessa opetuksessa ei yleensä ole resursseja antaa erityisopetusta niille opiskelijoille, joilla on oppimisvaikeuksia. Myöskään opetussuunnitelmissa ei ole mainintaa erityisopetuksesta. Yksittäisten opiskelijoiden oppimisongelmat kyllä tunnistetaan, mutta niihin tarttuminen on rajallista. Tukiopetus tai lisätehtävien antaminen ovat usein ainoita konkreettisia toimenpiteitä erityistä tukea tarvitseville (emt. 180).

Tyypillinen kansanopistojen vapaan sivistystyön linjaopiskelija on kevään ylioppilas. Opiskelijoiden motivaatio on yleensä hyvä johtuen vapaaehtoisuudesta ja maksullisuudesta. Taso on siten hyvä, ryhmät suhteellisen homogeenisiä ja pieniä, joten opetusta voidaan myös halutessa yksilöllistää (Pajarinen ym. 2004, 181).

3.3. Hajautettu vai keskitetty malli?

Vuorinen (1998, 86-89) on tutkimuksessaan luonut neljä vaihtoehtoista mallia ohjauspalveluiden järjestämiseen oppilaitoksessa. Malleissa on yhtymäkohtia englantilaiseen korkea-asteen tiedotuksen, neuvonnan ja ohjauksen kehittämisprojektiin. Lähtökohtana tutkimuksessa ovat erilai-

set ohjauksen tarkastelunäkökulmat: painotetaanko opiskelijoiden yksilöllisiä tavoitteita ja asiantuntijuutta vai korostetaanko toiminnassa työmarkkinoiden ammatillisia vaatimuksia. Toisena näkökulmana ovat keskitetyt ja hajautetut palvelut eli miten tiedottaminen, neuvonta ja ohjaus on järjestetty oppilaitoksessa.

Lähestymistavat ovat opiskelijakeskeinen, tutorperustainen, aineopettaja- tai asiantuntijaperustainen malli. Opiskelijakeskeinen malli on käyttökelpoinen niissä oppilaitoksissa, joissa opiskelu tapahtuu pitkälle etäopiskeluna ja itsenäisesti. Ohjaaja-opiskelijasuhde on lyhytaikaista ja satunnaista. Ohjauspalvelut on keskitetty esimerkiksi opintotoimistoon ja ohjauksen painopiste on valinnaisuudessa. Tutorperusteista mallia käytetään lähiopetusta antavissa oppilaitoksissa, joissa yhden kouluttajan vastuulla on omien opiskelijoidensa opintosuunnitelmat. Ohjausta annetaan ongelmatilanteissa ja painopiste on oppimisprosessissa. Aineopettajakeskeisessä mallissa vastuu on oman koulutusohjelman kouluttajalla ja kouluttajan ohjaustietämys painottuu oman koulutusohjelman erityispiirteisiin. Ohjaajakeskeisessä mallissa painottuvat oppilaitoksen ulkopuolinen ohjaus ja työelämän kysymykset. Ohjaus koskee ammatillista kasvua ja henkilökohtaisia opintosuunnitelmia. (Vuorinen 1998, 92-94.)

Opiskelijan näkökulmasta mikään edelläolevasta mallista ei pysty tarjoamaan opiskelijalle kattavaa ja kokonaisvaltaista ohjausta. Vuorinen (1998) täydentää malleja niin, että tietynlaisilla ohjauspalveluilla voitaisiin ottaa huomioon opiskelijoiden eri elämäntilanteissa olevat erilaiset tarpeet. Näitä omaehtoisia ohjauspalveluja ovat itsepalvelupisteet (Self-Help Services) sellaisille opiskelijoille, jotka pystyvät toimimaan itsenäisesti ja tietävät tavoitteensa. Epävarmoiksi kokeville opiskelijoille tulee tarjota tuettuja ohjauspalveluja itsepalvelukäyttöön siirtymisessä (Brief-Assisted Services). Niille opiskelijoille, joilla on selviä ongelmia tulevaisuutensa hahmottamisessa, annetaan henkilökohtaista ohjausta (Individual Services). (emt.93-94.)

Kullakin toimintamallilla on omat vahvuutensa ja heikkoutensa riippuen siitä, otetaanko lähtökohdaksi oppilaitoksen vai opiskelijan yksilölliset tarpeet. Vuorinen (1998, 96-100) tuo esille kunkin neljän toimintamallin vahvuuksia ja kehittämisen kohteita. Mallit ovat tuotu Englannista, jossa on käytössä oppilaitoksista erillisinä olevia ohjauskeskuksia, career centerit.

Ensimmäisessä mallissa, keskitetyn toiminnan ja ohjauksen integroinnin mallissa, ohjaus mielletään oppilaitoksesta erillisenä toimintana. Opiskelujen alkuvaiheessa ohjaus on keskitetty tietylle asiantuntijajoukolle ja opintojen edetessä ohjausta hajautetaan eri henkilöille. Tämä malli on yleisimmin käytetty suomalaisessa koulumaailmassa. Oppilaitoksissa on yleensä omat asiantuntijansa, opinto-ohjaajansa, jotka ovat vastuussa opiskelijoiden ohjauksesta opintojen edetessä. Ohjaus kuuluu opetussuunnitelmaan ja ohjausta saavat siten kaikki opiskelijat. (emt. 96-97.)

Mallin heikkoutena englantilaisessa järjestelmässä nähtiin se, että koska ohjauksen asiantuntijat tulivat oppilaitoksen ulkopuolelta ja ohjaus keskittyi lähinnä opintojen alkuvaiheeseen ja itse opiskelun aikana tapahtuva ohjaus saattoi jäädä vähäiseksi ohjaussuunnitelman puuttuessa oppilaitoksesta. Myös opintojen päättövaiheessa ohjausta ei ollut riittävästi saatavilla. Suomessa oppilaitosten opinto-ohjaajat ovat osa opettajahenkilökuntaa ja siten yhteistyö toimii hyvin. Meillä puhutaan usein nivelvaiheen ohjauksen ongelmasta, jolla tarkoitetaan siirtymistä opiskelemaan yhdestä oppilaitoksesta seuraavaan. Erityisesti ongelmia on nähty olevan siirtymisestä peruskoulusta toisen asteen koulutukseen. (emt. 97.)

Hajautetun toiminnan mallissa ohjausta on holistisen ohjausmallin mukaisesti saatavilla koko opiskelun ajan, mutta oppilaitoksesta puuttuu kuitenkin selkeä ohjauksen kokonaisvastuu ja ohjaussuunnitelma. Oppilaitoksessa voi olla nimetty tietyt vastuuhenkilöt hoitamaan esimerkiksi markkinointia, opiskelijavalintaa tai opintoneuvontaa. Mallin vahvuutena

on ohjauksen saatavuus kaikissa opintojen vaiheissa. Koska ohjauksesta puuttuu selkeä vastuunjako, voi eri ohjaukäytänteiden välillä olla päällekkäisyyttä. (emt. 98.)

Läpäisyperiaatteella tapahtuva ohjausmalli on Vuorisen (1998, 98) tutkimuksen mukaan käytössä pienissä oppilaitoksissa. Oppilaitoksessa kaikki osallistuvat ohjaukseen oman työnsä ohella. Mallin näkökulma on supportiivisessa ohjauksessa. Mallin vahvuutena Vuorinen (emt. 98) näkee päivittäisen tuen mahdollisuuden silloin kun oppilasmäärä on oppilaitoksessa pieni. Heikkoutena on asiantuntemuksen puute etenkin niissä asioissa, jotka eivät ole henkilön omaa tietotaidon vahvuusalueita. Ongelmaksi voivat nousta myös kaksoisrooli opettaja-ohjaajan välillä ja tähän liittyvät jääviyssiikat.

Neljäntenä ohjausmallina on tutorperustainen malli. Tietyt ohjaustehtävään nimetyt ryhmäohjaajat tai opettajat vastaavat ohjauksen toteutuksesta koko opiskelun ajan. Vuorinen (1998, 99) mainitsee, että malli on kehittyneempi versio läpäisyperiaatteella tapahtuvasta ohjauksesta. Mallissa korostetaan opiskelijan itseohjautuvuutta. Vahvuutena tässä mallissa on se, että opettaja ei ohjaustilanteessa pitäydy vain oman alueensa tietämyksessä vaan hän joutuu paneutumaan asioihin laajalaisemmin. Ohjaus voidaan liittää osaksi opetussuunnitelmaa ja opiskelijalla on halutessaan mahdollisuus saada myös yksilöohjausta. Mallin heikkoutena Vuorinen näkee sen, että ohjaus on mahdollista vain lähiopetuksena. Myös ohjaukseen määrättyjen opettajien asiantuntijuus ja sitoutuminen ohjaustehtävään voi vaihdella. (emt. 99.)

4. TUTKIMUSONGELMAT

Tämän kehittämishankkeen tarkoituksena on selvittää

1. Mitä opinto-ohjaus on Jamilahden kansanopistossa?
2. Mitä osa-alueita opinto-ohjaukseen sisältyy Jamilahden kansanopistossa?
3. Miten opinto-ohjaus toteutetaan Jamilahden kansanopiston vapaan sivistystyön linjoilla?

5. TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN

5.1. Kyselyyn osallistujat

Opinto-ohjaussuunnitelman tueksi kysyttiin niin henkilökunnalta kuin linjaopiskelijoilta mielipiteitä opinto-ohjauksesta. Kysely laadittiin opiston henkilökunnalle sekä linjaopiskelijoille (ks. liitteet 1-3). Lukuvuonna 2005-06 opistossa toimi erityislinja (10 opiskelijaa), kirjoittajalinja (10 opiskelijaa), musiikkiteatterilinja (11 opiskelijaa) sekä pedagoginen linja (7 opiskelijaa). Kyselyn tarkoituksena oli toimia ohjauksen nykytilanteen alkukartoituksena ohjaussuunnitelman laadinnassa. Tavoitteena oli kartoittaa ohjauksen nykytilannetta opistolla kysymällä henkilökunnalta, minkälaista ohjausta he ovat opiskelijoille antaneet. Vastaavasti opiskelijoilta kysyttiin, minkälaista ohjausta he ovat saaneet. Toinen tärkeä tavoite oli saada selville, minkälaisia ohjaukseen liittyviä toiveita ja tarpeita henkilökunnalla ja opiskelijoilla mahdollisesti on (ks. liitteet 2-3).

Tutkimusmenetelmänä käytettiin kyselyä ja harkinnanvaraista otantaa (Eskola & Suoranta 1998, 18). Otannan kohteena olivat opiston linjaopiskelijat lukuunottamatta erityislinjaa, sekä henkilökunnasta ne, jotka ovat tekemisissä linjaopiskelijoiden kanssa. Henkilökunnasta kysely

suunnattiin rehtorille, linjan vastaavalle opettajalle, linjojen tuntiopettajille, erityislinjan iltatyöntekijälle / vapaa-aikaohjaajalle, toimistoapulaiselle, siivoaja-vahtimestarille sekä kurssisihteerille.

Kyselyn valitseminen tutkimusmenetelmäksi johtui käytännöllisistä syistä. Haastattelu vie liikaa aikaa, mikäli olisi käyty läpi niin opiskelijat kuin henkilökuntakin. Myös yksistään henkilökunnan haastattelu olisi ollut työläs. Kyselyllä ajateltiin saatavan mahdollisimman monen henkilökohtaisen ja autenttisen mielipiteen ohjauksesta. Opiskelijoille sekä henkilökunnalle laadittiin omat kyselylomakkeet. Pohjustukseksi kysymyksille liitettiin jokaiseen kysymyslomakkeeseen saatekirje, jossa kerrottiin, mitä tarkoitusta varten kysymykset oli laadittu. Vastausaikaa kysymyksille oli reilut kolme viikkoa. Henkilökunnalle osa lomakkeista laitettiin postissa ja osa sai lomakkeet sisäisen postin kautta. Opiskelijoille vietiin lomakkeet luokkiin ja samalla kertaa kerättiin myös lomakkeet takaisin. Informoidun kyselyn etuna on se, että vastaajille voidaan kertoa se, mitä tarkoitusta varten kysely on tehty ja samalla voidaan tarkistaa, että kaikki ymmärtävät kysymykset (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2003, 183-184).

Opiskelijat vastasivat kyselyyn anonyymeina. Henkilökunnan kyselylomakkeet suunnattiin suoraan kyseiselle henkilölle, vain tuntiopettajat pysyivät nimettöminä. Opiskelijoilta kysyttiin lomakkeessa sukupuolta, syntymävuotta, peruskoulutusta sekä linjaa. Kyselylomake sisältää sekä avoimia että monivalintakysymyksiä. Suurin osa kysymyksistä on avoimia. Avoimia kysymyksiä on enemmän, koska ne antavat vastaajalle mahdollisuuden vastata vapaasti kysymykseen ilman vaihtoehtoja mahdollisista vastauksista (Alkula, Pöntinen & Ylöstalo 1995, 132-133).

5.2. Aineiston analysointi

Kyselyn palautti yhteensä 31 henkilöä. Tästä määrästä 21 oli opiskelijoita ja 10 henkilökunnan edustajaa. Palautusprosentti opiskelijoiden keskuudessa oli 75 %, kun taas henkilökunnan lomakkeiden palautusprosentiksi jäi vajaat 40 %.

Erityislinjan opiskelijoille ei tehty kyselyä, ainoastaan erityislinjan opettajat saivat kyselylomakkeen. Opetushenkilöstön, lähinnä tuntiopettajien, vastausprosentti jäi yllättävän alhaiseksi. Tämä voi johtua siitä, että tuntiopettajien sitoutuneisuus opiston toimintaan on ollut vähäistä. Poissaolijoille annettiin mahdollisuus vastata kyselyyn myöhemmin.

Koska palautettuja kyselylomakkeita (31) oli määrällisesti vähän, ei aineistoa ollut järkevää käsitellä tilastollisin menetelmin. Tutkimusongelmien selvittämiseksi ei myöskään ollut tarpeellista jakaa aineistoa muuttujiin (ks. esim. Hirsjärvi ym. 2003, 208-209). Aineisto järjestettiin kolmen linjan mukaan niin, että kunkin linjan opiskelijoita ja näiden linjanvetäjiä sekä tuntiopettajia tarkasteltiin omana ryhmänään sekä muuta henkilökuntaa omana ryhmänään. Opiskelijat eroiteltiin linjoittain niin, että P tarkoittaa pedagogisen linjan opiskelijaa, K kirjoittajalinjan opiskelijaa ja M musiikkiteatterilinjan opiskelijaa.

Tulosten analysointia varten kustakin ryhmästä etsittiin määrällisesti eniten samankaltaisia vastauksia. Vastausten kokonaismäärän ollessa pieni, voitiin huomioida myös yksittäiset vastaukset.

6. TUTKIMUSTULOKSET

6.1. Opinto-ohjauksen määrittely

Opiskelijoille suunnatussa kyselyssä kysymykseen miten määrittelisit opinto-ohjauksen, kirjoitettiin seuraavanlaisia vastauksia:

”Erialaisten mahdollisuuksien puntarointia, tulevaisuuden suunnittelua, opiskelussa mahdollisesti ilmenneiden ongelmien ratkomista” (P)

”Neuvominen ja kertominen eri vaihtoehtoista jatkokoulutuksen suhteen” (P)

”Ohjataan ja tuetaan opiskelijan opiskelua ja siihen liittyviä valintoja...kannustaminen ja hakutilanteessa auttaminen. Opon puoleen voi kääntyä kaikissa opiskeluun liittyvissä asioissa”(P)

”Opettajan antamat neuvot ja ohjeet koskien kaikkea opiskelussa, joskin apua ei tule tyrkyttää” (P)

”Pitää opiskelija ajan tasalla siitä, missä mennään ja mitä seuraavaksi tulee ottaa huomioon” (P)

”Selustatuki opiskelijalle” (K)

”Auttaa ihmistä löytämään lähinnä oman juttunsa” (K)

”Vaihtoehtojen tarjoamista ja esittelyä, kysymyksiin vastaamista” (K)

”Oppilaskohtainen palaute, tulevaisuuden (opintojen) pohtiminen” (K)

”Keskustelu tavoitteista ja niiden realistisuudesta” (M)

Edellä olevista opiskelijoiden vastauksista voi tehdä sen yhteenvedon, että suurin osa opiskelijoista mieltää opinto-ohjauksen oppimisen ja opiskelun ohjauksena. Muutamat olivat liittäneet ohjauksen psykososiaaliseen tukeen sekä uraan liittyvään ohjaukseen.

Linjojen opetushenkilöstöön kuuluvat linjojenvetäjät sekä tuntiopettajat. Kysymykseen, mitä opintojen ohjaus on, opetushenkilökunnan vasauksissa nousivat esille seuraavanlaiset asiat: *kerrotaan opiskelijoille realis-*

tisella tavalla jatko-opintomahdollisuuksista, opiskelijan vahvojen alueiden löytämistä ja heikompien taitojen kehittämistä, opiskeluvälmiuksien ja itsetuntemuksen kehittämistä sekä jatkosuunnitelmien tekemistä.

Opettajat mieltävät opintojen ohjauksen lähinnä ura- ja elämänsuunnittelun ohjaukseksi. Oppimisen ja opiskelun ohjaus samoin kuin persoonallisen kasvun ja kehityksen ohjaus tuli myös vastauksissa esille. Opetushenkilöstö oli vastausten perusteella tietoinen siitä, mitä opintojen ohjaukseen yleisesti kuuluu.

Kysymykseen, millaista opintojen ohjausta on antanut linjan opiskelijille, vastaukset vaihtelivat ei niinkään linjoittain vaan yksilöittäin. Näkemys siitä, että opinto-ohjaus toteutuu koko ajan kaikessa käytännön toiminnassa, oli myös erään opettajan huomio. Linjanopettajien vastauksissa korostui tiedon antaminen eri asioissa eli ohjaus ja neuvonta.

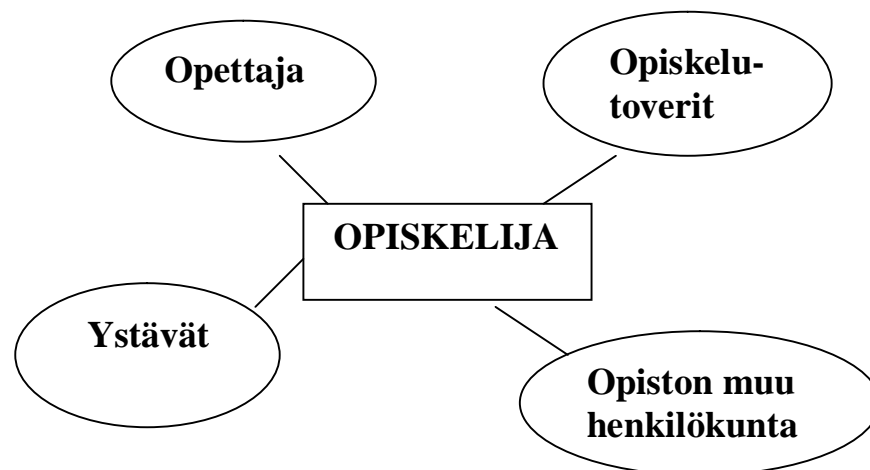
Opiskeluun liittyviksi ongelmiksi opettajat olivat kirjoittaneet ylös seuraavanlaisia asioita: motivaatio-ongelmat, tavoitteiden heterogeenisyys ja henkilökohtaiseen elämäntilanteeseen liittyvät ongelmat. Muu kuin opetushenkilökunta vastasi ongelmakysymykseen oman toimenkuvansa kautta. Näitä ongelmia olivat esimerkiksi internaatissa asumiseen liittyvät ongelmat sekä maksuvaikeudet. Nämä edellämainitut ongelmakohdat ovat ohjauksen haasteita, jotka tulee ottaa huomioon opinto-ohjaussuunnitelmassa.

6.2. Ohjaukseen osallistuu koko henkilökunta

Kyselystä saadut tulokset olivat pääpiirteissään yhteneviä Pajarisen ym. (2004) tutkimuksesta saatuihin tuloksiin. Linjaopiskelijoiden vastauksista näkyvät aikaisemmat kokemukset opinto-ohjauksesta ennen Jamilah-tea. Vastauksista on luettavissa myös se, minkälaista ohjausta ja kuinka paljon he ovat mahdollisesti opinto-ohjausta saaneet ja itse käyttäneet

hyväkseen aikaisemmissa opinnoissaan. Samoin opiskelijan itseohjautuvuus tai sen puute ohjausasioissa, oli myös luettavissa vastauksista.

Aikuisoppilaitoksia koskevassa ohjaustutkimuksessa (Pajarinen ym. 2004, 190) selvisi, että kansanopisto-opiskelijat nimesivät tärkeimmiksi ohjauksen henkilöiksi opettajat, opiskelutoverit, ystävät ja opiston muun henkilökunnan:

KUVIO 3. Kansanopisto-opiskelijan opiskelun ohjauksen kartta (Pajarinen ym. 2004, 190)

Edellä kuvattu ohjauksen karttaa voi tulkita niin, että kansanopisto-opiskelijan elämään linjavuoden aikana vaikuttaa vahvasti itse opiskelutovereiden ja opetushenkilökunnan lisäksi myös koko henkilökunta. Tämä tukee sitä ohjausperiaatetta, että ohjaukseen osallistuu koko opiston väki. Edellä kuvattu ohjauksen kartta kuvaa hyvin myös Jamilahden ohjauksen käytänteitä.

Jamilahdessa tärkeimmät ohjaushenkilöt ovat olleet toimistoapulainen, rehtori, apulaisrehtori sekä linjanvastaava opettaja. Muuta ohjaushenkilökuntaa, jotka liittyvät ohjaukseen, ovat kurssisihteeri (lähinnä avoimen yliopiston opinnot), vapaa-aikaohjaaja (internaattiopiskelijoiden vapaa-ajan vietto) sekä siivooja-vahtimestari (internaattiasiat). Keskeisin ulko-

puolinen yhteistyötaho linjaopiskelijoille on lähinnä kerran kuukaudessa opistolla käyvä terveydenhoitaja.

Tämän kehittämishankkeen kyselylomakevastauksista nousi esille se, että melkein kaikki opiskelijat olivat kokeneet, ettei heillä ollut ongelmia. Samoin ohjaustuki oli ollut riittävää heidän mielestään. Kuitenkin henkilökunnan vastauksissa tilanne oli toinen. Opettajien ja henkilökunnan vastauksissa ohjauksen tarve nousi selvästi esille. Erilaisia ohjaukseen liittyviä ongelmia myös konkreettisesti nimettiin vastauksissa.

6.3. Ohjauksen määrään ja laatuun oltiin tyytyväisiä

Tyytyväisyys ohjauksen riittävyteen ja siihen, että omassa opiskelussa tai oppimisessa ei nähty olevan vaikeuksia, voi johtua useasta eri syystä. Yksi selitys ongelmattomuuteen voi olla se, että opiskelija ei pysty itse arvioimaan ongelmiaan tai ongelmat eivät tule esille samassa mitta-kaavassa kuin esimerkiksi aikaisemmissa opinnoissa. Toinen syy voi olla itse linjaopetuksen luonteessa. Kunkin linjan opetus painottuu yhteen opetettavaan aineeseen ja juuri tätä kyseistä ainetta opiskelija on tullut opiskelemaan linjalle. Oppimisvaikeudet näkyvät linjaopiskelussa yleensä vain lukemisen ja kirjoittamisen alueella mikäli ongelmia näissä esiintyy. Laajempia ja monimuotoisempia oppimiseen liittyviä ongelmia opiskelijan kohdalla ei välttämättä edes huomata yhdeksän kuukauden aikana. Opiskelijoille ei Jamilahdessa tehdä oppimisen lähtötestausta, jossa selviäisi nämä oppimisen ongelmakohdat.

Vastaavasti kysymykseen oliko kokenut tuen ja avun riittäväksi, kaikki opiskelijat olivat yhtä lukuunottamatta vastanneet kyllä. Suurin osa oli saanut tukea ja apua opiskeluun liittyvissä ongelmissa tasapuolisesti omalta linjanvetäjältä tai opettajilta. Osa oli saanut apua myös toimisto-apulaiselta. Tulos on yhteneväinen Pajarisen ym. (1994, 1819 tutkimuksen kanssa siitä, että yleisesti ottaen kansanopisto-opiskelijat ovat tyy-

tyväisiä saamaansa ohjaukseen. Tämä selitetään tutkimuksessa sillä, että kansanopistojen linjaopiskelijat ovat motivoituneita ja heidän tasonsa on korkea. Syksyisin ja keväisin kaikilta linjaopiskelijoilta kysytään tyytyväisyyttä opiskeluun ja opetukseen. Linjaopiskelijoiden antama hyvä arvosana opiskelusta ja opetuksesta on yhteneväinen myös tässä tutkimuksessa kysytyn ohjauksen tyytyväisyyden suhteen.

Kukaan henkilökunnasta tai opiskelijoista ei ollut ohjauksen ongelmakohtaksi nimennyt opinto-ohjaajan puuttumista opistolta. Tämä kertoo monesta asiasta. Yksi syy voi olla se, että ohjaus mielletään kokonaisvaltaiseksi arjen toiminnaksi, jota on läsnä aina ja kaikkialla. Ohjausta ei mielletä siten vain yhden henkilön vastuualueeksi. Yleisenä periaatteena Jamilahden linjaopetuksessa on se, että niin opetus kuin ohjaus on keskittynyt kunkin linjan sisäisiksi käytänteiksi. Kokonaisvastuu on linjanvetäjällä.

Linjalle on tultu opiskelemaan yleensä siksi, että tutkintotavoitteiseen koulutukseen ei ole päästy ja kansanopistossa välivuoden voi käyttää hyödyksi opiskelemalla vastaavia aineita kuin mille alalle on pyrkimässä jatkossa. Opiskelijakyselyssä (liite 2) kohdassa viisi kysyttäessä, oliko opiskelijalla jatkosuunnitelma Jamilahden jälkeen, vain kahta lukuunottamatta kaikki olivat vastanneet kyllä.

Opiskelijoilla ei tämän kyselyn perusteella näytä olevan ongelmia opiskelussa eikä siten suurta ohjauksellista tarvetta. Suurimmalla osalla on jatkosuunnitelma ja opiskelu sujuu kitkatta. Kyselyn perusteella suurin ohjauksen tarve on psykososiaalisessa ohjauksessa sekä tulevaisuuden suunnitelmien tukemisessa.

6.4. Opinto-ohjauksen tarpeet Jamilahdessa

Edellä kuvatuista Vuorisen (1998, 96-100) neljästä ohjausmallista parhaiten Jamilahden kansanopiston tämän hetkistä ohjausta linjojen osalta kuvaa läpäisyperiaatteella tapahtuva ohjausmalli. Vuorinen (1998, 98) kuvaa läpäisyperiaatteella tapahtuvaa ohjausmallia sanoilla ”pastoraalisen huolenpidon ideologia”. Jamilahden ohjauksen toimintakulttuurin henkeen kuuluu se, että jokainen henkilökuntaan kuuluva antaa ohjausta sillä hetkellä, kun tilanne on käsillä, mikäli opiskelija apua pyytää.

Aikuisopiskelijoita koskevassa tutkimuksessa (Pajarinen, Puhakka & Vanhalakka-Ruoho 2004, 200-202) listattiin joukko kansanopistojen ohjaukseen liittyviä kehittämistarpeita. Oppimisen ohjaukseen liittyvät kehittämistarpeet liittyvät oppimaan oppimiseen sekä opiskelutekniikoiden ohjaukseen. Ammatti- ja urasuunnittelun ohjauksen kehittämistarpeiksi nousivat esimerkiksi tieto erilaisista opiskelumahdollisuuksista. Psykososiaalisessa ohjauksessa puutteita koettiin ohjauspalveluiden, kuten opiskelijahuoltoryhmän ja psykologipalvelun tarjonnassa. Keskeisemmäksi kehittämistarpeeksi koettiin ohjauksen näkyväksi tekeminen ja tavoitteiden aukikirjoittaminen. (emt. 196-199.)

Kaikkein tyytyväisempiä kansanopisto-opiskelijat olivat tutkimuksen mukaan oppimiseen, oppimistyylin löytämiseen ja ohjaukseen oppimisvaikeuksissa. Ammattiin ja uravalintaan liittyvä ohjaus sai matalimmat arviot, johtuen siitä, että linjaopiskelijoiden opetus on ei-tutkintoon tähtäävää ja näin linjaopetuksessa ei käsitellä ammatillisia asioita (emt. 185).

Jamilahdessa ei ole ongelmana opintojen keskeyttäminen. Aukikirjoitettu ja näkyvästi esilletuotu kokonaisvastuu ohjauksesta on puuttunut ja ohjausta ei linjojen opetussuunnitelmiin ole kirjattu. Kysyntäperusteisuus on ollut yleisenä käytäntönä eli kun opiskelija on osannut kysyä ongelmatilanteissa apua, häntä yritetään auttaa.

Suurin opinto-ohjauksen tarve Jamilahdessa on edelliseen viitataten ohjauksen aukikirjoittaminen opetussuunnitelmiin. Opetussuunnitelmiin kirjattu opinto-ohjaus tekee ohjauksesta näkyvän toiminnan, jota voidaan systemaattisesti toteuttaa ja arvioida.

6.5. Opinto-ohjaussuunnitelma Jamilahdessa

Opinto-ohjaussuunnitelman laadinta vapaan sivistystyön linjoille tarkoittaa sitä, että ohjaus tunnustetaan ja tunnistetaan Jamilahden kansanopistossa. Niin kuin tutkimuksessa (Pajarinen, Puhakka, & Vanhalakka-Ruoho 2004) selvisi, ohjauksen tavoitteet voivat kansanopistoissa olla osa näkymätöntä arjen toimintaa, johon koko henkilökunta osallistuu periaatteella se ohjaa, joka tietää kyseisestä asiasta parhaiten. Samalla kun kirjaamaton ohjaus kirjoitetaan näkyväksi, ohjaus konkretisoituu toiminnaksi. Ohjausta tekevät henkilöt saavat näin ohjaukselle selkeät toimintaperiaatteet ja tavoitteet.

Vuorisen (1998) neljästä ohjauksen organisointimallista paras vaihtoehto Jamilahteen on läpäisyperiaatteen ja tuutoriperusteisen ohjausmallin yhdistelmä. Kaikki henkilökuntaan kuuluvat osallistuvat ohjaukseen omien työtehtäviensä puitteissa. Linjanvetäjät ovat päävastuussa omien linjaopiskelijoidensa ohjauksesta koko opiskelun ajan. Ohjausta antavat myös linjojen omat tuntiopettajat. Opiston opinto-ohjauksen kokonaisvastuusta ja ohjauksen kehittämisestä on vastuussa opinto-ohjaajan koulutuksen saanut opinto-ohjaaja.

Jamilahden kansanopiston opinto-ohjaussuunnitelman tavoitteena on selventää sitä, mitä ohjauksella tarkoitetaan, millaista ohjausta opistos-
sa annetaan ja kenelle, sekä ketkä ohjausta antavat. Tavoitteena on myös se, että opiskelijat tietävät, minkälaista ohjausta on saatavilla ja keneltä ohjausta voi saada. Opinto-ohjaussuunnitelman tehtävänä on myös toimia ohjauksen arvioinnin välineenä vuosittain.

Toinen tärkeä ohjaussuunnitelman tavoite liittyy opiston arvo- ja aatepohjaan. Kansanopistoja koskevaa lakia ja asetusta samoin kuin opiston tavoitteita noudattaen, opiskelijoiden persoonallista ja yksilöllistä kasvua ja kehittymistä tuetaan laaja-alaisesti. Opiskelijoille pyritään antamaan oppimiseen ja opiskeluun liittyvää ohjausta samoin kuin autetaan opiskelijaa selkiinnyttämään jatko-opiskelumahdollisuuksia. Ohjausta pyritään antamaan mahdollisuuksien rajoissa opiston henkilökunnan toimesta, mutta tarvittaessa ohjataan opiskelija ulkopuolisiin ohjaus- ja tukipalvelujen pariin. Ohjauksen apuna käytetään paikallista verkostoyhteistyötä sekä sähköisiä verkkopalveluja.

Opinto-ohjaussuunnitelma, joka esitellään liitteessä 4, on yhdistelmä tämänhetkisiä toimintakäytänteitä ja uusia toimintaehdotuksia. Suunnitelma ei ole staattinen eikä ainoa oikea vaihtoehto, vaan tarkoituksena on, että se antaa ohjauksen toimijoille yhden ohjausmallin, jota opistos- sa pitkien linjojen osalta voidaan toteuttaa. Tärkeää on vuosittain arvioida ohjauksen onnistumista yhdessä ohjaukseen osallistuvien toimijoiden kanssa ja tarvittaessa muuttaa toimintatapoja. Opinto-ohjaussuunnitelmaa on tarkoitus laajentaa jatkossa koskemaan myös muuta kuin vapaan sivistystyön linjoja.

Linjanvetäjillä tulee olla edelleen niin tietopuolinen kuin ohjauksellinen vastuu oman linjansa opiskelijoista sekä oman alansa erityistietämyksestä. Opinto-ohjaajaa tarvitaan vastuunkantoon ja ohjauksen kokonaisuuden hahmottamiseen. Ohjaukseen on perustettava ohjaustiimi, joka voi koostua linjanvetäjistä, opinto-ohjaajasta ja rehtorista. Tämä ohjaustiimi päättää opiston ohjauksen suuntaviivoista ja käytännön ohjaustoiminnasta vuosittain ja nämä käytännön toimenpiteet kirjataan opinto-ohjaussuunnitelmaan.

Opinto-ohjaus on jäsenelty ohjaussuunnitelmassa opintoaikaan, eli ohjaus ennen opintojen alkua, ohjaus opintojen alkaessa, ohjaus opiskelun aikana, ohjaus opintojen päättövaiheessa ja ohjaus opintojen jälkeen. Näitä viittä ajallisesti määrittynyttä ohjausta tarkastellaan kutakin

suhteessa ohjauksen sisältöalueisiin, joita on kolme: opiskelijan kasvun ja kehityksen ohjaus, opiskelutaitojen ja opiskelun ohjaus sekä ura- ja elämänsuunnittelun ohjaus. Ohjauksen tavoitteiden lisäksi suunnitelmassa käsitellään ohjauksen menetelmiä ja materiaaleja, vastuuhenkilöitä sekä ohjauksen ajankohtaa lukuvuoden aikana.

6.5.1. Opinto-ohjaus ennen opintojen alkua

Ohjaus ennen kuin opiskelija saapuu Jamilahteen, tarkoittaa opiston koulutusmahdollisuuksista tiedottamista ulospäin. Erityistä markkinointi tai viestintästrategiaa ei opistoon ole laadittu. Tärkeimmät tiedottamisen ja markkinoinnin kanavat ovat esitteet, sanomalehti, puhelin, sähköposti ja www-sivut. Aikaresurssien puitteissa on käyty kertomassa lähialueiden lukioissa abeille linjaopiskelumahdollisuuksista. Lukioluokkien vierailuja opistoon on ollut myös satunnaisesti. Joinakin vuosina on järjestetty myös tutustumispäivät linjoille opiskelemaan pyrkiville, mutta osallistujia on ollut niin vähän, että päivistä on luovuttu. Musiikkiteatterilinjalta järjestetään keväällä 2007 valintakoepäivä, jolloin samalla hakijoille kerrotaan opistosta. Erityislinjan käytäntönä valintakoepäivät ovat olleet yleisenä käytäntönä, koska opiskelijoiden valinnassa joudutaan ottamaan huomioon asioita, joita pelkät todistukset eivät kerro.

6.5.2. Opinto-ohjaus opintojen alkaessa

Ohjauksen tarve korostuu opintojen alkuvaiheessa. Koska suurin osa linjaopiskelijoista asuu opistolla, on tärkeää, että opiskelijoille kerrotaan heti alussa internaattiasumiseen liittyvät asiat. Yleisesti opiskelijoita ohjataan kaikissa eteen tulevissa asioissa liittyen opiskeluun, opiskeluympäristöön, henkilökuntaan, asumiseen, vapaa-aikaan ja muihin arjen asioihin. Panostaminen näihin opiskelijahuollollisiin toimenpiteisiin heti opiskelun alkuvaiheessa on tärkeää. Syksyn tärkein päivä ryhmäytymisen kannalta on tutustumisiltapäivä, jolloin henkilökunta ja opiskelijat

viettävät aikaa yhdessä. Bussikiertoajelun aikana tutustutaan Haminan alueeseen ja kerrotaan opiskelijoille tärkeimmät kohteet, kuten kirjasto ja terveyskeskus.

Ensimmäisten viikkojen aikana opiskelijoiden kanssa käydään läpi opiston järjestyssäännöt -lomake, jonka jokainen hyväksyttyään allekirjoittaa. Samoin jokainen internaattiasukas hyväksyy asuntolan säännöt. Linjanvetäjän kanssa jokainen linja käy yhdessä läpi ”Opistoelämän oppaan”, jossa kerrotaan tärkeimmät asiat lukuvuoden loma-ajoista pyykinpesuun. Opintotukiasiat, opiskelijakortit, ja matkakorvaukset käydään läpi ensimmäisten viikkojen aikana. Ensimmäisen viikon aikana laaditaan opiskelijoista opiskelijarekisteri tietokantaan. Opinto-ohjaussuunnitelmaan on kirjattu opinto-ohjaajan kanssa käytävät alkuhaastattelut, jonka aikana laaditaan jokaiselle HOPS. Näitä HOPS:eja tarkennetaan linjavuoden aikana. Nummisen ym. (2005, 8) tutkimuksessa sanotaan, että HOPS:illa on tärkeä merkitys opiskelijalle, mutta myös koko oppilaitokselle. Samalla se nostattaa opinto-ohjauksen profiilia ylöspäin.

6.5.3. Opinto-ohjaus opintojen aikana

Opiskelu kestää linjoilla syksystä kevääseen eli yhdeksän kuukautta, yhteensä 32 viikkoa. Keskimääräinen viikkotuntimäärä on vähintään 25 tuntia. Ensimmäisen opiskeluun orientoitumisviikon jälkeen alkaa varsinainen opetus linjoilla. Samoihin aikoihin alkavat myös avoimen yliopiston opinnot, joihin suurin osa linjaopiskelijoista osallistuu. Syksyn ensimmäinen katkos on syyslomaviikko ennen joululomaa. Syysloman jälkeen kysytään linjaopiskelijoilta välipalautte liittyy opetukseen, ruokaan, asumiseen, opetusvälineisiin sekä yleiseen ilmapiiriin.

Opiskelijan on mahdollista saada opinto-ohjausta niin ryhmä- kuin yksilöohjauksena. Linjanvetäjä käy oman linjansa opiskelijoiden kanssa läpi

tärkeimmät jatko-opintoihin liittyvät asiat. Linjanvetäjällä on paras tietämys oman alansa tiedoista. Tarvittaessa linjanvetäjät ja tuntiopettajat ohjaavat opiskelijan opinto-ohjaajan luo. Opinto-ohjaajan vastuulla on ohjausmateriaalin hankinta, tiedottaminen tärkeistä ohjaukseen liittyvistä asioista, HOPSin laadinta jokaisen opiskelijan kanssa sekä henkilökohtainen ohjaus.

Tarkoituksena on rakentaa ohjausnurkkaus opiskelijoille. Tämä ohjausnurkkaus olisi itsepalvelupiste, (ks. Vuorisen Self-Help Services) joka palvelisi lähinnä informatiivisesti opiskelijan tarpeita. Itsepalvelupisteessä olisi verkkokone, manuaalisia esitteitä oppilaitoksista ja ammateista, sekä ilmoitustaulu, jossa opinto-ohjaaja voi tiedottaa esimerkiksi opinto-ohjaajan vastaanottoajoista, yhteisvalinnan päivämääristä, messuista ja muista ohjaukseen liittyvistä asioista.

Tärkeintä opinto-ohjaukselle on se, että opiskelija saa ohjauksellista apua mahdollisimman nopeasti sitä halutessaan. Varhainen ongelmiin puuttuminen ei kuitenkaan ole aina mahdollista, vaikka Jamilahti onkin opiskelijamäärältään pieni. Henkilökunta huomaa ongelmat usein vasta liian myöhään, ja aina opiskelija ei itse osaa hakeutua ohjauksen pariin. Linjanvetäjä on yleensä henkilökunnasta se, joka ensimmäisenä huomaa opiskelijan kohdalla muutoksen. Muutos voi liittyä poissaoloihin, myöhästelyihin tai epäsosiaaliseen käyttäytymiseen. Keskustelemalla kahden kesken linjaopiskelijansa kanssa, linjanvetäjä yleensä saa positiivisen käänteen aikaan opiskelijan käyttäytymisessä. Opiskelun keskeyttäminen joko omasta halusta tai opiston toimesta, on harvinaista Jamilahdessa. Mikäli opiskelija keskeyttää itse opiskelun, todennäköisin syy on yleensä opiskelupaikan saaminen toisesta oppilaitoksesta tai taloudelliset vaikeudet.

6.5.4. Opinto-ohjaus opintojen päättyessä

Opinto-ohjaukseen opiskelun päättyessä tulee liittyä HOPS:ien tarkistaminen ja henkilökohtainen loppuhaastattelu. Linjaopiskelijat hakeutuvat yleensä opiskelemaan saman vuoden syksynä johonkin oppilaitokseen. Loppuhaastattelun ja HOPS:ien tarkastamisen tulee tekemään opinto-ohjaaja. Opiskelijoilta kerätään loppupalaute ja kokonaisarvio koko lukuvuodesta. Opiskelija saa todistuksen linjaopiskelustaan sekä suoritettuaan avoimen yliopiston opintokokonaisuuden.

6.5.5. Opinto-ohjaus opintojen jälkeen

Virallista jälkiseurantaa entisten opiskelijoiden sijoittumisesta ei opistolla ole ollut. Vuosittain entisillä opiskelijoilla on mahdollisuus osallistua Toveripäiville. Opiston entiset opiskelijat ovat järjestäytyneet yhdistykseksi nimeltään Toveriyhdistys, joka järjestää Toveripäivät kerran vuodessa. Tällöin entiset ja nykyiset opiskelijat tapaavat toisensa. Jokainen linjaopiskelija kuuluu automaattisesti tähän yhdistykseen. Edellisen vuoden linjaopiskelijat osallistuvat yleensä näille Toveripäiville. Näiden päivien yhteydessä on mahdollisuus kysellä entisiltä opiskelijoilta kuulumisia ja päivittää yhteystietoja.

7. LUOSTARIN JA GALLERIAN VÄLISSÄ

Ohjaus kansanopistoissa on ollut pitkälle aukikirjoittamatonta ja nivellettyä osaksi muuhun opetustoimintaan. Koko kansanopiston henkilökunta antaa opiskelijoille ohjausta. Tätä ohjausta ja neuvontaa ei ole kirjattu opetussuunnitelmiin.

Jamilahdesta puuttuu systemaattinen ohjauksen strategia. Jamilahdessa linjaopiskelijat tulevat opistoon yhdeksäksi kuukaudeksi yleensä valmentautumaan kohti seuraavia opintoja. Jamilahdessa kukin linja toimii omana yksikkönä, jolla on omat opetussuunnitelmat ja oma opettajakuntansa. Yhteistä opetussuunnitelmaan liittyvää opetusta ei juuri ole ollut linjojen välillä.

Jamilahdessa ei ole mielestäni syytä lähteä rikkomaan tätä niin linjaopettajien kuin muun henkilökunnan antamaa arvokasta ohjaustyötä, vaikka se aika pitkälle perustuu epävirallisiin ruokajonokeskusteluihin. Kuitenkin tämän epävirallisen tuen, avun ja neuvonnan lisäksi opistossa on syytä olla virallinen opetussuunnitelmiin kirjoitettu opintojen ohjaussuunnitelma. Tämän kehittämishankkeen tehtävänä on ollut laatia Jamilahteen opinto-ohjaussuunnitelma. Käsillä oleva ohjaussuunnitelma on ensiaskel ohjauksen näkyväksi tekemiseksi opistossa.

Opiston opinto-ohjaussuunnitelman pyrkii olemaan sellainen, että sen sisältöä ja tavoitteita pystytään vuosittain tarkistamaan ja tarvittaessa muuttamaan ja laajentamaan koskemaan myös muuta Jamilahdessa annettavaa koulutusta.

Jamilahti pystyy tarjoamaan parhainta ohjausta opiskelijalle juuri psykososiaalisessa ohjauksessa. Ei-tutkintotavoitteinen opetus, sisäoppilaitosmuoto, pieni oppilasmäärä, kristillinen ja humanistinen arvopohja ovat tekijöitä, joiden kautta henkilökohtaisen kasvun ja kehityksen tukeminen mahdollistuu opistossa. Tämä ohjausmuoto on opistossa päivittäistä, aukikirjoittamatonta, joka näkyy koko henkilöstön toimintavoissa. Vaikka opistossa ei ole nimettyä opiskelijahuoltoryhmää, kuraattori- tai psykologipalveluja, pystytään opiskelija tarvittaessa ohjaamaan kunnallisten palvelujen piiriin.

Onnistuminen psykososiaalisessa ohjausmuodossa tulee esille opiskelijoille kaksi kertaa lukuvuodessa teetetyssä opiskelijatytyväisyyden ar-

viinnissa. Opiskelijat ovat arvioineet ilmapiirin ja asumisen opistolla korkeimmilla arvosanoilla vuosien aikana.

Koen, että ohjauksen näkyväksi tekeminen tunnustetuksi ja arvokkaaksi työksi on osa kansanopistokentällä puhuttua opitun tunnistamista ja tunnustamista. Maailma muuttuu entistä monimuotoisemmaksi ja samalla opiskelijoiden tarpeet yksilöllistyvät. Tätä kautta paine erilaisille ohjaustarpeille kasvaa varmasti myös vapaata sivistystyötä tekevien kansanopistojen keskuudessa.

Opiston henkilökunta joutui pohtimaan Opisto muutoksessa - koulutuksen aikana opiston arvoja ja sitä, mikä on opiston tulevaisuuden visio. Tulevaisuuden vaihtoehtojen ristiintaulukoinnissa ääripäinä olivat laatu ja määrä sekä internaatti ja koulutustila. Näiden symbolisina vaihtoehtoina olivat luostari, tori, galleria ja kylpylä. Henkilökunta näki opiston tulevaisuuden luostarin ja gallerian väliseksi tilaksi. Luostaristrategiassa harjoitetaan valikointia ja korostetaan henkilökohtaista ja kokonaisvaltaista kokemista. Galleriassa pistäydytään lyhyelle elämymatkalle.

Myös ohjaus voidaan nähdä näiden kahden, luostarin ja gallerian näkökulmasta. Opiskelijaa ohjataan kokonaisvaltaisesti ja hänelle tarjotaan yksilöllisiä vaihtoehtoja oman elämänsä rakennusaineiksi.

LÄHTEET

Alkula, T., Pöntinen, S. & Ylöstalo, P. Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät 1995. WSOY: Juva.

Asetus vapaasta sivistystyöstä (805/1998)

Eskola, J. & Suoranta, J. Johdatus laadulliseen tutkimukseen 1998. Vastapaino: Tampere.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. Tutki ja kirjoita 2003. Dark Oy: Vantaa.

Laki vapaasta sivistystyöstä (632/1998)

Helakorpi, S. & Helander, J. 2006. Ammatillisen opinto-ohjaajan asiantuntijuus.

<http://openetti.aokk.hamk.fi/seppoo/osaamismittari/index.htm>.

11.4.2006.

Lairio, M & Puukari, s. (toim.) 2001. Muutoksista mahdollisuuksiin. Ohjauksen uutta identiteettiä etsimässä. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos.

Lerikkanen, J. 2002. Kouutus- ja uravalinnan ongelmat. Koulutus- ja uravalinnan tavoitteen saavuttamsia haittaavat ajatukset sekä niiden yhteys ammattikorkeakouluopintojen etenemiseen ja opiskelijoiden ohjaustarpeeseen. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 14.

Määttä, K. & Laaksonen, H. 2005. Opinto-ohjaajat ohjauksen ristiaallokossa. Julkaisussa Ohjaus aallon harjalla. Inspiraatiota ja innovaatioita ammatillisen opinto-ohjauksen kenttään. Toim. J. Helander. Hämeen ammattikorkeakoulu: Hämeenlinna, 11-19.

Niemivirta, M. 2002. Valmiuksia, virikkeitä, vaihtelua? Kansanopisto-opiskelijan motivaatio ja opiskelukokemukset. Arviointi 1/2002. Opetushallitus.

Numminen, U., Jankko, T., Lyra-Katz, A., Nyholm, N., Siniharju, M. ja Svedlin, R. 2002. Opinto-ohjauksen tila 2002. Opinto-ohjauksen arviointi perusopetuksessa, lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa sekä koulutuksen siirtymävaiheessa. Arviointi 8/2002. Opetushallitus.

Numminen, U., Yrjölä, P., Lamminranta, T & Heikkinen, E. 2004. Opinto-ohjauksen tila aikuisoppilaitoksessa. Arviointi 4/2004. Opetushallitus.

Numminen, U., Heino, J., Joronen-Vallin, K., Karlsson, R., Lerkkanen, J., Virtanen, R. & Pirttiniemi, J. 2005. Miten tuemme opiskelijaa oppilaitoksessamme? Opas ammatillisen oppilaitoksen opinto-ohjaussuunnitelman laatimiseen. Opetushallitus.

Onnismaa, J., Pasanen, H. & Spanger, T. (toim.) 2004. Ohjaus ammatina ja tieteenalana 3. Ohjaustyön välineet. Opetus 2000. Juva: PS-Kustannus.

Pajarinen, M., Puhakka, H. & Vanhalakka-Ruoho, M. 2004. Aikuisopiskelijan ohjaus opintopolun tukena sekä oppilaitoksen toimintakulttuurin osana. Arviointi 3/2004. Opetushallitus.

Vuorinen, R. 1998. Ohjaus avautuvissa aja verkottuvissa oppimisympäristöissä – strategisia kysymyksiä. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Licensiaatintutkimus. Julkaisematon.

MUUT LÄHTEET

Jamilahden kansanopiston toimintakertomus 2006.

Kansanopistojen linjat 2005-2006. Suomen Kansanopistoyhdistys r.y.

LIITE 1. Saatekirje

Hei!

16.2.2006

Olen opistolla apulaisrehtorina ja pedagogisen linjan vetäjänä. Suoritan parhaillaan työni ohessa Jyväskylän ammatillisessa opettajakorkeakoululaitoksessa opinto-ohjauksen opintoja.

Opintojen aikana (ja valmistumisen edellytyksenä) on luotava omaan oppilaitokseen ohjauksen kehittämissuunnitelma. Teen Jamilahteen yhdeksän kuukauden linjoille opinto-ohjaussuunnitelman, jota on tarkoitus testata linjoilla lukuvuoden 2006-2007 aikana. Tuleva ohjaussuunnitelma toivottavasti auttaa meitä kaikkia omassa työssämme. Opistossa ei ole ollut virallista kirjoitetussa muodossa olevaa opetussuunnitelmaa ohjauksesta samoin kuin ei myöskään opinto-ohjaajaa tai opettajaa, jolla olisi opinto-ohjaajan pätevyys. Vaikka edellä mainitut asiat ovatkin puuttuneet, ohjausta on varmasti jokainen henkilökuntaan kuuluva antanut jossain muodossa opiskelijoille. Jatkossa on tarkoituksena antaa opiskelijoille enemmän ohjausta, tukea ja neuvontaa esim. Jamilahden jälkeisiin opintoihin.

Kehittämissuunnitelman onnistumiseen tarvitsen erityisesti linjan vetäjien ja tuntiopettajien tietämystä tämän hetkisestä linjojen tilanteesta ja ajatuksia ohjaukseen liittyvissä asioissa. Mielenpitoenne ovat siis erittäin tärkeitä! Lomakkeen kääntöpuolelle voi kirjoittaa myös, mikäli tila ei riitä. Kyselylomakkeen saavat myös opiskelijat, joilta kysyn vastaavanlaisista asioista kuin mitä ohessa olevassa lomakkeessakin on. Kyselyn tuloksista teen yhteenvedon tämän kevään aikana.

Kiitokset jo etukäteen vaivannäöstä. Laitan mukaan palautuskirjekuoren postimerkein varustettuna. Lomakkeen voi laittaa siis postitse kansliaan Annelle tai voit tuoda sen mukana kun tulet opistolle.

Tärkeää on, että saan kaikilta lomakkeen takaisin viimeistään perjantaina 10.3.2006.

Aurinkoista kevään odotusta!

LIITE 2. Kyselylomake opiskelijoille

OPISKELIJAKYSELY opintojen ohjauksesta

1. Sukupuoli: 1 nainen 2 mies
2. Syntymävuosi: _____
3. Peruskoulutus: 1 perusaste
 2 ylioppilas
 3 ammattikoulu
 4 muu, mikä _____
4. Linja, jolla opiskelet: _____
5. Onko sinulla tiedossa jatkosuunnitelma, esim. opiskelupaikka, johon menet/haluaisit mennä Jamilahden jälkeen? 1 kyllä 2 ei
6. Mikä seuraavista tekijöistä ovat vaikuttaneet eniten Jamilahden jälkeisten opintojesi suunnitteluun? Valitse kolme tekijää. Merkitse viivalle numero 1 (eniten), numero 2 (toiseksi eniten) ja numero 3 (kolmanneksi eniten).
- 1 omat tavoitteet ja päämäärät _____
- 2 opinto-oppaat _____
- 3 linjan vetäjä/opettajat (alleviivaa) _____
- 4 opiskelutoverit _____
- 5 perhe _____
- 6 ystävät _____
- 7 jokin muu, mikä _____
7. Minkälaisia ongelmia olet kohdannut Jamilahdessa / linjalla opiskelussa ?
- _____
- _____
8. Oletko saanut opistolla ohjausta, tukea tai apua opiskeluun liittyviin ongelmiisi ja keneltä? _____
- _____
9. Koetko saamasi tuen ja avun riittäväksi? _____
- Jos et koe tukea ja apua riittäväksi, niin minkälaista opintojen ohjausta kaipaisit enemmän?
- _____
- _____
10. Miten määrittelisit opintojen ohjauksen? Mitä kaikkea ohjaukseen liittyy?
- _____
- _____

KIITOS VASTAUKSISTASI!

LIITE 3. Kyselylomake henkilökunnalle

KYSELY LINJANVETÄJILLE JA TUNTIOPETTAJILLE

Opintojen ohjaus Jamilahden kansanopistossa

1. Sukupuoli: 1 nainen 2 mies
2. Työskentelen 1 linjan vetäjänä 2 tuntiopettajana
3. Linja, jolla opetan: _____
4. Onko linjalla käytössä HOPS (henkilökohtainen opiskelusuunnitelma)?
1 kyllä 2 ei 3 en tiedä
5. Mitä opintojen ohjaus mielestäsi on? _____

6. Millaista opintojen ohjausta olet antanut linjan opiskelijoille ja missä tilanteissa?

7. Minkälaista ohjausta linjan opiskelijoille pitäisi mielestäsi antaa?

8. Minkälainen rooli itselläsi ohjauksessa voisi olla ja kuka tai ketkä ohjausta voisivat antaa?

9. Minkälaisia opiskeluun liittyviä ongelmia koet linjan opiskelijoilla olevan?

10. Haluaisitko vielä sanoa jotain opintojen ohjaukseen liittyvää?

- Voit jatkaa paperin kääntöpuolelle!

KIITOS VASTAUKSISTASI!

PALAUTA ANNELLE OPISTON KANSLIAAN VIIMEISTÄÄN PE 10.3.!

LIITE 4. Vapaan sivistystyön linjojen opinto-ohjaussuunnitelma

1. OHJAUS ENNEN OPINTOJEN ALKUA

TAVOITE	MENETELMÄ JA MATERIAALI	VASTUUHENKILÖT	AIKA
<p>Henkilökohtaisen kasvun ja kehityksen ohjaus</p> <p>Opiskelijan opiskelupäätöksessä tukeminen</p>	<ul style="list-style-type: none"> - mahdolliset haastattelut - tutustumispäivä/valintakoepäivä - internaattiasumiseen liittyvät erityistoivomukset 	<p>toimistoapulainen rehtori apulaisrehtori/opinto-ohjaaja linjanvetäjät</p>	<p>touko- kesä- heinä- elokuu</p>
<p>Oppimisen ja opiskelun ohjaus</p> <p>Opiskelijavalinnan oikeudenmukainen toteutuminen</p>	<ul style="list-style-type: none"> - tieto opiskelijavalinnasta (kirje) - linjaesitteet - www-sivut 	<p>linjanvetäjät rehtori apulaisrehtori/opinto-ohjaaja</p>	<p>touko- kesä- heinä- elokuu</p>
<p>Ura- ja elämänsuunnittelun ohjaus</p> <p>Motivoituneiden opiskelijoiden valinta</p>	<ul style="list-style-type: none"> - tutustumispäivä/valintakoepäivä - lukiovierailut - markkinointi, kirjeet - esitteet 	<p>linjanvetäjät rehtori apulaisrehtori/opinto-ohjaaja</p>	<p>ympäri vuoden</p>

2. OHJAUS OPINTOJEN ALKAESSA

TAVOITE	MENETELMÄ JA MATERIAALI	VASTUUHENKIÖ	AIKA
<p>Henkilökohtaisen kasvun ja kehityksen ohjaus</p> <p>Opiskeluedellytykset</p>	<ul style="list-style-type: none"> - opintososiaaliset edut - opistoelämän opas - tutustumisiltapäivä - internaattiasiat - opiston järjestyssäännöt - asuntolatiimi - oppilaskunta - terveydenhoitajan vastaanottoajat - Alkajaisjuhla ja tervetuloimat 	<p>toimistoapulainen apulaisrehtori/opinto-ohjaaja</p> <p>internaattivastaavat rehtori linjanvetäjät (koko henkilökunta)</p>	elo-syyskuu
<p>Oppimisen ja opiskelun ohjaus</p> <p>Opiskeluun orientoituminen</p>	<ul style="list-style-type: none"> - opetussuunnitelmat - avoimen yliopiston opinnot - alkuhaastattelulomake/HOPS - opiskelijarekisteri (lähiomainen) - ryhmäyttäminen - viikko-ohjelmat/lukuvuoden tärkeät päivät - opistoelämän opas - turvallisuusorganisaatio ja -kansio 	<p>linjanvetäjät</p> <p>rehtori apulaisrehtori/opinto-ohjaaja toimistoapulainen</p>	elo-syyskuu
<p>Ura- ja elämänsuunnittelun ohjaus</p> <p>Yksilölliset tavoitteet</p>	<ul style="list-style-type: none"> - opinto-ohjaus (HOPS) 	<p>opinto-ohjaaja</p> <p>linjanvetäjät</p>	elo-syyskuu

3. OHJAUS OPINTOJEN AIKANA

TAVOITE	MENETELMÄ JA MATERIAALI	VASTUUHENKILÖ	AIKA
<p>Henkilökohtaisen kasvun ja kehityksen ohjaus</p> <p>Kokonaisvaltainen persoonallisuuden kehittyminen</p>	<ul style="list-style-type: none"> - talonvartti - vapaa-ajanvietto - henkilökohtainen ohjaus tarvittaessa - asuntolatiimi - opiskelijakunta - varhainen puuttuminen ongelmiin - keskeyttämiset ja eroamiset; saattaen vaihdettava ohjaus 	koko henkilökunta	koko lukuvuosi
<p>Oppimisen ja opiskelun ohjaus</p> <p>Opintojen eteneminen opetus-suunnitelman mukaan</p>	<ul style="list-style-type: none"> - HOPSin seuranta - opiskelijoilta kerätty palaute - opintososiaaliset edut - vapaa-ajanvietto - talonvartti - varhainen puuttuminen ongelmiin - keskeyttämiset ja eroamiset; saattaen vaihdettava ohjaus 	linjanvetäjät apulaisrehtori/opinto-ohjaaja rehtori	koko lukuvuosi
<p>Ura- ja elämänsuunnittelun ohjaus</p> <p>Oman tulevaisuuden hahmottaminen</p>	<ul style="list-style-type: none"> - yhteisvalintahaku ym. haku - tutustuminen työelämään/työharjoittelu - vierailijat ja vierailut: oppilaitokset, työelämä, työvoimahallinto 	apulaisrehtori/ opinto-ohjaaja linjanvastaavat	loka-marras- joulu- tammi- helmikuu

4. OHJAUS OPINTOJEN PÄÄTTYESSÄ

TAVOITE	MENETELMÄ JA MATERIAALI	VASTUUHENKILÖ	AIKA
Henkilökohtaisen kasvun ja kehityksen ohjaus Yksilöllisissä valinnoissa tukeminen	- loppuhaastattelut (HOPS)	apulaisrehtori/opinto-ohjaaja	huhti- toukokuu
Oppimisen ja opiskelun ohjaus Tavoitteiden saavuttaminen	- opiskelijoilta kerätty palaute - todistukset	linjanvetäjät apulaisrehtori/opinto-ohjaaja	huhti- toukokuu
Ura- ja elämänsuunnittelun ohjaus Jatko-opiskelupaikan löytyminen	- henkilökohtaiset haastattelut (HOPS): jatkosuunnitelman päivitys	apulaisrehtori/opinto-ohjaaja	huhti- toukokuu

5. OHJAUS OPINTOJEN JÄLKEEN

TAVOITE	MENETELMÄ JA MATERIAALI	VASTUUHENKILÖ	AIKA
<p>Henkilökohtaisen kasvun ja kehityksen ohjaus</p> <p>Oman elämänuran löytäminen</p>	<p>- mahdollinen jälkiohjaus - Toveripäivät</p>	<p>linjanvetäjät apulaisrehtori/opinto-ohjaaja</p>	<p>maaliskuu</p>
<p>Oppimisen ja opiskelun ohjaus</p> <p>Oman elämänuran löytäminen</p>	<p>- opiskelijoilta kerätyn palautteen vaikutus opetussuunnitelmiin - Toveripäivät</p>	<p>rehtori</p>	<p>touko- kesäkuu maaliskuu</p>
<p>Ura- ja elämänsuunnitelunohjaus</p> <p>Omat yksilölliset valinnat</p>	<p>- edellisvuoden opiskelijoiden sijoittumiskysely - Toveripäivät</p>	<p>apulaisrehtori/opinto-ohjaaja</p>	<p>syys-lokakuu maaliskuu</p>